

YENİ BİR GÜVENLİK PARADİGMASI OLARAK “KÜRESEL ANADOLU HEGEMONYASI” İNŞASI

Prof. Dr. Betül KARAGÖZ YERDELEN

Giresun Üniversitesi

1. Giriş

1990'ların başında, iki Almanya'nın birleşmesi ve Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılması, dünya hâkimiyetinde tek kutuplu bir sürecin başladığı algısını yaymıştır. Bu dönemde ideolojinin sonunu ilan etmek yetmemiş, tarihin sonunun geldiği de ileri sürülmüştür. Yeni bir hâkimiyet modeli olarak aktör rol üstlenen Amerika Birleşik Devletleri'nin neo-liberal hâkimiyeti, yenedünya düzeninin küresel hâkimiyet inşası olarak sunulmuştur. Bir başka ifade ile ABD neo-liberal hâkimiyetinin, dünyanın son hâkimiyet modeli olduğunu, başta medya olmak üzere çeşitli araçları kullanarak iddia etmiştir. Modern dönemde on beşten fazla hâkimiyet teorisi inşa edilmiş olup neo-liberal hâkimiyetin, son ve öncekilerin hepsini yok edecek kalıcı bir model olduğu savı öne çıkarılmıştır. Bu iddiayı besleyen başlıca yaklaşım, ulusçulukla birlikte bölgeselciliğin de sonunun geldiği, ulusal ve bölgesel olanın, artık küreselliğe teslim olduğu düşüncesine dayanmaktadır. Tek kutuplu yaklaşıma göre, küresel güce hâkim olan, dünya hâkimiyetine de hâkim olacaktır. Bu yaklaşımdan hareketle dünya ülkelerinin hızla küreselleştirilmesi projesi doğmuştur. Küreselleşme, kısa bir zamanda yeni model dünya hâkimiyetinin başlıca dinamiği haline almıştır.

Küresel Anadolu Hegemonyası, son dönemde söz konusu teori seti içinde dikkat çekici argümanlar ile sağlam bir zemin üzerinde yükselmektedir. Küresel Anadolu Hegemonyası yaklaşımını, teorik bir yapıda olgunlaştıran üç olgu

bulunmaktadır. Bu olgular “soy-kimlik”, “kültür-kimlik” ve “güvenlik-kimlik” üzerinden kavramdan olguya geçme imkânı bulmuştur. Soy-kimlik, küresel Anadolu-Altay dünyasını; kültür-kimlik, küresel İslam dünyasını ve güvenlik-kimlik de, küresel şiddet karşıtlığı aracılığıyla barış dünyasını temsil etmektedir. Tarihin her devrinde, her toplumda birbirinden farklı uğraklardaki kimlik-olgular ve birbirinden farklı düzeylerdeki iktisadi koşullar arasındaki organik bütünleşme, yeni bir Tarihsel Blok’un doğmasına ve alt-yapı ile üst-yapının organik bileşiminin kaçınılmaz olarak gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bir başka ifade ile açıklarsak; bir toplumda değerler sistemini oluşturan kimlik-olgular ile üretim-tüketim sistemini oluşturan iktisadi koşullar, birbirini koşulladıkları gibi, toplumsal-siyasal sistemlerin de koşullanmasına yol açmaktadır.

Bir toplumda yaşanan yapay olmayan, organik ve karşılıklı koşullanma durumu, hegemonik sistemin zorunlu olarak doğuşunu sağlamaktadır. Hegemonik sistemin kurulması ise, yeni bir düzenin başlaması anlamına gelmektedir ki; bu da, o toplumda yeni bir Tarihsel Blok inşa etme iradesinin ve gücünün doğuşuna denk gelmektedir. Türkiye’de son yıllarda hegemonik bir varlık ortaya koyma ve yeni bir Tarihsel Blok üretme koşulları olgunlaşmış, bu doğrultuda yeni bir süreç doğmuştur. Ülkede her geçen gün artan “bilinçli çoğunluk” tarafından kabul edilerek itibar görüp kurumsal-değer haline dönüşmekte olan “Anadolu Merkezli Bölgesel Hegemonyalar” ve “Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası” berraklaşmaktadır. Bu doğrultuda yaşanan tarihi koşulları anlama ve toplumsal-siyasal uyum sağlama iradesi de yoğunlaşmaktadır. Henüz bir Tarihsel Blok inşasından söz edilemez olsa da, bu inşanın şafağının gelip çattığı ve önümüzdeki ilk on yıllar içinde, böyle bir büyük inşanın gerçekleşebileceğine dair bulguların arttığı anlaşılmaktadır. En büyük Jeopolitik hedef olan “Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası”nı gerçekleştirecek tarihi koşullanmaya geçmeden önce, geçmişten günümüze Dünya Hâkimiyeti ideali ve aynı zamanda güç olgusunun dönüşümü üzerinde durmak yararlı olacaktır. Bir başka ifade ile önce kavramsal genişlik ve kuramsal derinlik incelemesi yapılması, bir arka plan değerlendirmesi olarak gerekmektedir.

2. Dünya Hâkimiyeti İdeali

“Dünya Hâkimiyeti” kavramı, Küreselleşme ile fazlaca öne çıkmış olmakla birlikte, aslında tarihi bakımdan oldukça geçmişe dayanmaktadır. Devletler tarihine mercek tuttuğumuzda, eski çağlardan beri birçok devletin, ken-

disini “dünyaya hâkim olması gereken devlet” olarak gördüğünü anlıyoruz. Eski çağların haşmetli krallarında, bir dünya hâkimiyeti idealinin var olduğu bilinmektedir. Akad Kralı Sargon daha milattan önce beş yüzlü yıllarda bile, kurduğu imparatorluğu bir dünya imparatorluğu olarak tahayyül etmiş, bunu gerçekleştirmek için yayılma politikası izlemiş, ülkeyi coğrafi olarak genişletmiş ve çok geniş toprakları kendi merkezi otoritesinin hükmü altına almıştır. Aynı şekilde Asurlular da, tıpkı Akadlar gibi, bir dünya hâkimiyeti kurmak amacıyla yayılmacı siyaset gütmüşlerdir. Asurlardan başka Persler, özellikle Kral Kiros aynı şekilde bir dünya hâkimiyeti kurma hayaline kapılmıştır, bu uğurda ağır bir yayılmacı siyaset gütmüş ve çok kan dökmüştür. Sonunda Saka Hakanı Tomris Hatun tarafından canı alınarak durdurulabilmiştir. Cengiz Han’ın da, böyle bir tahayyül peşinden gittiği bilinmektedir. Kısmen bir dünya hâkimiyeti sağladıkları kabul edilen Büyük İskender, Roma İmparatorları ve Osmanlı Padişahları aynı düşünce ile dünya hâkimiyeti kurmak istemişler ve fetih siyaseti yürütmüşlerdir. İmparatorlukların genel özelliklerinden birinin fetih siyaseti yürütmek ve olabildiğince geniş bir coğrafyaya hâkim olmak olduğunu ifade etmek gerekir.

Geçen binlerce yılın deneyimi, yer küreye hâkim olma biçimleri üzerinde etkili olmuşsa bile, bu yayılmacı isteği hiçbir şekilde azaltmamıştır. Modern dönemde, eski çağlara benzer biçimde yine dünya hâkimiyeti peşine takılan siyasi figürler ve görüşler öne çıkmıştır. Özellikle sanayi devrimi ile birlikte Dünya Hâkimiyeti kavramı, teorik olarak da ifade edilmeye başlamıştır. Jeopolitik ve jeostratejik derinliğin temsili biçiminde anlam kazanan, ama aynı zamanda jeoekonomik ve jeokültürel hükmediciliği içinde barındıran Dünya Hâkimiyet teorileri, zaman geçtikçe devletlerin dış politikalarını belirleyen unsurlar olarak gelişip siyasileşmiştir. Yirminci yüzyıldan itibaren, bir bilim olarak itibar ve süreklilik kazanmış olan jeopolitik içinde yer almıştır. “Jeopolitik; dünya coğrafyasını, coğrafi yapı ve evrensel değerleri inceleyerek dünya, bölge ve ülke çapında güç ve politik düzeyde hareket tarzı araştırması yapan” bir bilimdir.¹ Ancak burada şu gerçeğe vurgu yapmak gerekir; jeopolitiğin her ne kadar yüzyılı geçen bir süreden beri bilimsel varlığından söz edilse de, daha henüz tam olarak olgunlaşıp kurumsallaşmış bir bilim olduğunda ısrarcı olmak mümkün değildir. Öte yandan, hem jeopolitik görüşlerin hem de buna bağlı gelişen Hâkimiyet teorilerinin, “bütün dünya için geçerli olduğunu savunma-

1 Sandıklı, Atilla, Türkiye’nin Jeopolitiği-Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm, BİLGESAM Yayınları, İstanbul, 2015, s. 3.

da, en azından bütün dünya için geçerli bir tanımını ortaya koymada” yaşanan güçlüğü görmezden gelemeyiz.²

Jeopolitik kavramını ilk defa Rudolf Kjellen (1864-1922) kullanmış olmakla birlikte, ilk defa Friedrich Ratzel (1844-1904) tarafından bilimsel niteliğe kavuşturulmuştur. Bundan günümüze kadar, jeopolitiğin özellikle “milli strateji” biçiminde algılanması ve buradan hareketle ulusal-bölgesel-küresel hâkimiyetin sağlanmasının bir yöntemi olarak yararlanılarak geliştirilmesi söz konusudur. Atilla Sandıklı da, jeopolitiğin bu “millilik” niteliğinden yola çıkarak jeopolitiğe ilişkin şu tanımları getirmiştir. “Bir milletin, milletler topluluğunun veya bir bölgenin, mevcut coğrafi platform üzerinde, değişen ve değişmeyen unsurlarını dikkate alarak güç değerlendirmesi yapan, etkisi altında kaldığı o günkü dünya güç merkezlerini, bölgedeki güçleri inceleyen, değerlendiren, hedefleri, hedeflere ulaşma şart ve aşamalarını araştırıp belirleyen bir bilimdir.”³ Bu tanımın açıkça ifade ettiği gibi, dünya güç merkezleri koşuldan koşula değişmekte ve değişime uğramaktadır. Bununla birlikte her çağda coğrafyanın imkânlarının en verimli biçimde kullanılarak büyük stratejik belirlenim oluşması, bu öncüllerden hareketle gücün artırılması ve nihayetinde hâkimiyetin sağlanması, sağlanan hâkimiyetin sürdürülmesi jeopolitik derinliğin çeşidini ve boyutunu göstermektedir. Jeopolitik derinliğe bağlı olarak öne çıkan Dünya Hâkimiyet teorilerinin, Klasik Jeopolitik Teoriler olarak bilinen ilk aşaması, birbirini tetikleyen bir dizi aynı amaçlı teorinin doğmasına yol açmıştır.

Hâkimiyet teorileri, jeopolitik biliminin bir parçası olarak değerlendirilse de, aslında bu teorilerin, doğruluğu kanıtlanabilir gerçekleri yansıtan bilim objeleri olduğu şüphelidir. Her şeyden önce bilimsel kesinlik, billurluk ve evrensellik bakımından tartışmaya açık kalmışlardır. Devletlerin, devleti yönetenlerin keskin ideallerini kapsayan projeler oldukları; ama bu haliyle çoğu zaman devletlerin yanlış güç politikalarını meşrulaştırma işlevi gördükleri de ayrıca öne sürülmektedir.⁴ Zaten dikkat edilecek olursa, on sekizinci yüzyılın sonlarından itibaren öne çıkmaya başlayan Hâkimiyet teorileri, sanayileşip güçlenen Batılı devletlerin yayılma politikalarını yansıtmaktadır. Klasik jeopolitik teoriler olarak adlandırılan ilk dönem Hâkimiyet teorilerini, Suat İlhan,

2 Süha Güney, *Siyasi Coğrafya*, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, İstanbul: 1993, s.16-23.

3 Sandıklı, Atilla, *Türkiye'nin Jeopolitiği-Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm*, BİLGESAM Yayınları, İstanbul, 2015, s. 4.

4 Bilal Karabulut, *Strateji, Jeostrateji, Jeopolitik*, Platin Yayınları, Ankara, 2005, s. 190.

iki grup altında toplamıştır: ⁵ Bunlar kuvvete, yani askeri güce dayalı teoriler ve coğrafi imkâna dayalı teorilerdir. Kuvvete dayalı teoriler; Deniz ve Hava Hâkimiyet teorileridir; coğrafi imkâna dayalı hâkimiyet teorileri ise, Kara ve Kenar Kuşak Hâkimiyet teorileridir. Bu klasik Hâkimiyet teorilerini kronolojik olarak sıralarsak; Deniz, Kara, Hava ve Kenar Kuşak teorileri dizisi oluşur. Klasik Hâkimiyet teorileri, Soğuk Savaş sırasında çeşitlenmiş olup Soğuk Savaş sona erdikten sonra ise, bir teori artışı ile karşılaşmıştır. Şimdi bir arkaplan değerlendirmesi olarak Dünya Hâkimiyet Teorileri'ne kısaca değinelim:

2.1.Dünya Hâkimiyet Teorileri (1900-1990 arası)

Kara Hâkimiyet Teorisi
Deniz Hâkimiyet Teorisi
Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi
Hava Hâkimiyet Teorisi
Pan Bölgeleri Modeli Teorisi

2.2.Dünya Hâkimiyet Teorileri (1990 sonrası)

Kuşatma Teorisi
Yeni Domino Taşları Teorisi
Tarihin Sonu Teorisi
Medeniyetler Çatışması Teorisi
Medeniyetler Bütünleşmesi Teorisi
Büyük Satranç Tahtası Teorisi
Eksen Ülkeler Hâkimiyet Teorisi
Entrika Çemberi Teorisi
İşleyen Merkez ve Boşluk Teorisi
Uzay Hâkimiyet Teorisi
Avrasyacılık Teorisi
Orta (Ara) Bölge Teorisi
Merkezi Türk Hâkimiyet Teorisi
Stratejik Derinlik Teorisi

Hâkimiyet Teorileri, “tez-antitez-sentez” arayışı gibi, birbirini takip etmiştir. **Kara Hâkimiyet Teorisi**, *İngiliz Coğrafya Profesörü* Halford John Mackinder, 1904 yılında yazdığı *Tarihin Coğrafya Mihveri (The Geographical Pivot of History)* adlı eserde, Doğu Avrupa'ya hükmeden bir devlet'in

Kalpgâh (*Heartland / Mihver Alan, yani Sibiryâ-Volga-Kuzey Buz Denizi ve Himalayalar arasındaki alan*)’a hâkim olacağını, Kalpgâh’a **hükmedenin** ise öncelikle İç-Kenar Hilâl (*Rimland / Almanya, Avusturya, Balkanlar, Türkiye, İran, Pakistan, Hindistan ve Çin*)’e **hükmedeceğine**, sonra da Dış-kenar Hilâl (**İngiltere, Kuzey Batı Afrika, Avustralya, ABD ve Kanada**) üzerinde, bu bağlamda bütün **dünya üzerinde her yere** hâkim olacağını savunmuştur. Mackinder bunu, Dünya Adası üzerinde güç merkezi oluşturma stratejisi olarak değerlendirmiş ve bu **güç merkezinin**, bütün dünyanın kontrolüne yeteceğini belirtmiştir. ⁶ “Mackinder’in teorisi, jeopolitik bir strateji olarak Kalpgâh’ın ya da Doğu Avrupa ile Sibiryâ üzerinden Rusya ve Orta Asya’yı kucaklayan kıta aşırı devasa Avrasya toprak kitlesinin denetim altına alınmasıdır.”⁷

Amiral Alfred T. Mahan (1840-1914) tarafından deniz hâkimiyetinin önemini anlatan bir dizi eser kaleme alınmıştır. Mahan’ın **Deniz Hâkimiyet Teorisi**, Barbaros Hayrettin Paşa’nın “denizlere hâkim olanın, dünyaya hâkim olacağı” görüşünün teorik ifadesidir. Asya’nın otuzuncu ve kırkıncı paralelleri arasında (Mançurya’dan *Türkiye’ye kadar olan bölge*) arasında kalan mücadele bölgesine hâkim olma amacına yönelik proje sunar. Deniz hâkimiyetinin, kara hâkimiyetine göre üstün olduğunu belirten Mahan, Avrasya’yı çevreleyen kara üstlerine dayanarak dünya hâkimiyetinin ABD tarafından kurulacağını, ABD, İngiltere, Almanya ve Japonya’nın, Sovyet Rusya ve Çin’e karşı birleşeceklerini ve Çin’i kontrol altına alarak Rusya’yı kuşatıp dünyaya hâkim olunabileceğini savunur.⁸

Mahan gibi yine bir Amerikan olan Nicholas John Spykman ise, İkinci Dünya Savaşı öncesinde **Kenar Kuşak Hâkimiyet Teorisi**’ni geliştirmiştir.⁹ Spykman’a **göre, Kenar kuşak ülkelerini hâkimiyeti altında tutan Avrupa ve Asya’ya hükmeder. Avrupa ve Asya’ya hükmeden de, dünyanın kaderine hâkim olur.** Spykman, Mackinder gibi aynı jeopolitik alanlar üzerinde durmuş olmakla birlikte, dünya kontrolü için anahtar bölge olarak Balkanlardan

6 Bkz: Halford John Mackinder, “The Geographical Pivot of History,” *Democratic Ideals and Reality*, National Defence University Press, Washington, DC, 1996, 175-196.

Sandıklı, 2015, a.g.e. s. 5-6.

İsmail Hakkı İşcan, “Uluslararası ilişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları,” *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C: 1, S. 2, 2004, s. 60-63.

7 Sandıklı, 2015, a.g.e. s. 5.

8 Alfred Thayer Mahan, *The Influence of Sea Upon History, 1660-1783*, Little-Brown, Boston, 1890/ Harvard University 2007, s. 28-81 ve İşcan, a.g.e., s. 65.

9 Bkz: Nicholas John Spykman, *America’s Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power*, Harcourt, Brace and Company, New York, 1942.

Çin'e kadar uzanan Kenar Kuşak (*Rimland*) **bölgenin, dünya hâkimiyetinde anahtar rol oynadığını öne sürmüştür.** İkinci Dünya Savaşı sonrasında ise, Hava Hâkimiyetinin üstünlüğünün başlıca belirleyici unsur olacağı, Amerikan ve İtalyan havacılar tarafından öne sürülmüştür.¹⁰ Burada ayrıca Pan **Bölgeleri modeline de, kısaca göz atmak gerekir;** bu da hemen Karl Haushofer'in, devletin güç olması için büyük bir alana sahip olması gerektiği görüşünü çağrıştırmaktadır. Haushofer'e **göre Doğu Avrupa, Almanya'nın PAN bölgesidir, Almanya'nın dünyaya hâkim olması için, Doğu Avrupa'ya hâkim olması ve kendi PAN Bölgesini inşa etmesi şarttır.**¹¹ Soğuk Savaş'ın sonuna kadar bu beş teori, güç merkezlerini işaret etmiştir. Ancak SSCB'nin dağılmasından sonra, çok daha fazla sayıda, ama daha küresel odaklı bir hâkimiyet algısı yayılmıştır. Günümüzde ise, tek kutuplu dünyanın sona erdiği, ulusal ve bölgesel hegemonik yapının gelişip güç kazandığı yeni **çok kutuplu politik döneme** evrimde olduğumuz görülmektedir. Ancak bu dönüşümün, Avrasya'nın önemini azaltmak yerine, daha da arttırdığını belirtmek gerekir.

3. Güç Olgusunun Dönüşümü

Bu bölümde, uluslararası güç ilişkilerini ifade eden temel teoriler üzerinde durulmakta ve “güç” kavramının devletlerin dış politika yönelimlerine ve dünya hâkimiyeti projelerine etkisi tartışılmaktadır. Güç kavramı, uluslararası ilişkiler teorilerinde ve uluslararası politika analizlerinde sıklıkla kullanılan temel kavramların başında gelmektedir.¹² Bunun başlıca nedeni uluslararası politikada ilişkilerin, daha çok güce, yani bir aktörün diğer aktörlere istediği şeyi yaptırabilme kapasitesine dayanmasından kaynaklanmaktadır.¹³ Bu bağlamda güç, bir devletin sahip olduğu askeri, ekonomik, teknolojik, diplomatik ve tüm diğer olanaklarının toplamını ifade eden bir kavram olarak anlaşılmaktadır.¹⁴ Diğer bir deyişle bir devletin diğer devletlere karşı, normal şartlarda yapmayı kabul etmeyeceği bir şeyi, yapmasına yönelik oluşturduğu etkiye güç denil-

10 Spykman, 1944, s. 42-43.

11 Karl Haushofer, “Defense of German Geopolitics,” *The Geopolitics Reader*, Routledge, Londra, 1998, s. 33-35.

12 Bülent Şener, *Türk Dış Politikasında Güç Kullanma Seçeneği*, Barış Kitap, Ankara, 2013, s. 18.

13 Micael G. Roskin ve Nicholas O. Berry, *Uluslararası İlişkiler: U'nin Yeni Dünyası*, Çev. Özlem Şimşek, Adres Yayınları, Ankara, 2014, s. 27.

14 Emel Albayrak Jami, “Güvenlik ve Barışı Açıklamak: Realizm, Uluslararası Sistem ve Değişim”, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul, 2006, s. 14.

mektedir. Öyleyse güç kavramı, bir aktörün diğer aktörleri kontrol edebilme potansiyelini veya başkasının tutum ve davranışlarını etkileme kapasitesini ifade etmektedir. Şimdi ana akım teorik yönelimlere değinerek güç kavramını biraz analiz edelim:

3.1. Realizm-İdealizm Tartışmasında Güç Kavramı

Uluslararası ilişkiler disiplininin ilk kuramsal tartışması Realizm ile İdealizm arasında yaşanmıştır. İnsanların doğası gereği kötü olduğu varsayımından hareket eden realist kurama göre, kötülük yapmaya yatkın olan insanların yönettiği devletlerarasında, kalıcı bir barış tesis etmek mümkün değildir. Diğer taraftan insanın doğası gereği, zaten doğuştan iyi olduğunu kabul eden idealistler için ise, kalıcı bir barışın tesis edilebilmesi mümkündür. Realizmdeki güç merkezli bakış açısı, uluslararası sistemdeki en önemli aktörün devlet olduğuna işaret etmektedir. Realizmde devletin uluslararası sistemdeki en önemli aktör olmasının nedeni, toplumsal düzeni koruyabilecek tek organizasyon olarak değerlendirilmesidir. Realizmdeki bu devlet merkezli bakış açısı, Otuz Yıl Savaşları sonrasında, Kardinal Richellieu'nun düşüncesini yansıtan "raison d'état" (*Devlet Aklı*) kavramını öne çıkarmıştır. *Devlet Aklı* kavramı, uluslararası zemindeki aktörlerin davranışlarını, ulusal çıkar tanımlaması üzerinden şekillendirmektedir. Hans J. Morgenthau, güç olgusunu ulusal çıkarların sağlanması için, dış politika hedeflerinin belirlenmesi ile ilişkilendirmiştir. Aynı konuda Clauswitz de, başta savaşı, siyasetin devamı sayan görüşü ve yorumları ile realist bir anlayışın gelişmesine katkı yapmıştır. Thucydides, Hobbes ve Machiavelli gibi isimlerin, temel temsilciler olarak kabul edildiği realist kuramda, modern temsilciler olarak Hans Morgenthau ve Edward Hallett Carr isimleri öne çıkmaktadır.

Uluslararası sistemdeki güç arayışını insan doğasıyla ilişkilendiren realist kuram, öncelikle Machiavelli'nin çalışmalarında açık bir biçimde görülmektedir. Machiavelli'ye göre, *Fetih isteği normaldir ve doğal bir şeydir. İnsanlar bunu yapabiliyorsa ayıplanmamalı, övülmelidirler.*¹⁵ İşte tam da Machiavelli'nin yaklaşımında olduğu gibi, uluslararası ilişkilerdeki aktörler de, çağlar boyunca sürekli olarak güçlenmeye yönelik bir askeri çaba içinde olmuşlardır. Realist kurama göre gücün, devlet tarafından tanımlanan ulusal çıkarlara ulaşabilmek amacıyla uygulanan bir araç olduğunu ifade edebiliriz. Öyleyse realistler için zaman-mekân-toplum-olgusal bütünlük öncelikli olmayıp birincil

15 Niccolo Machiavelli, Hükümdar, Çev. Özgür Yılmaz, Q-Matris Yayınları, İstanbul, 2003, s. 20.

mesele gücün olabildiğince artırılması ve tabii ulusal çıkarın da olabildiğince çoğaltılmasıdır. Hans J. Morgenthau;¹⁶ “güç dengesi” kavramını öne sürerek barışı güç dengesinin kurulmasına bağlamıştır; çünkü ona göre, uluslararası ilişkilerde tek gerçek vardır, o da askeri güçtür. Oysa Hallett Carr yaklaşımına göre¹⁷, güç vazgeçilmez bir yönetim aracıdır ve yönetimi de büyük bir başarıyla uluslararasılaştırmaktadır. Uluslararası yönetim ise, yönetme amacıyla gerekli gücü sağlayan devletin yönetimidir. Carr’a göre, realizm ile idealizm arasında yaşanan teorik tartışmanın tarafı olan idealist kuramdaki, küresel anlamda bir barış düzeninin oluşturulabileceği düşüncesi, Japonya’nın Mançurya’yı işgal etmesiyle birlikte ortadan kalkmıştır ve bu olaydan sonra da realist kuram öne çıkmış, idealizmle yaşanan fikirsel tartışmanın galip tarafı olmuştur.¹⁸ Bir başka ifadeyle Hitler’in, Mussolini’nin ve Stalin’in giriştiği şiddet içeren politikaları ve idealizmin temel barış tasarısı olan Milletler Cemiyeti projesinin başarısız olmasını, idealist kuramın yetersizliği olarak görmek de mümkündür. Nitekim İkinci Dünya Savaşı başlarken idealizm, teorik geçerliliğini yitirerek yerini realizme bırakmıştır.¹⁹

3.2. Neorealizm-Liberalizm Tartışmasında Güç Kavramı

Uluslararası ilişkiler disiplininin ilk teorik tartışmasında realizmin, idealizme karşı kazandığı zafer, idealizmin zaman içerisinde ideal özgürlükçü bir anayasal düzen talebiyle “*bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler*” ilkesine dayanan siyasi liberalizme dönüşmesine yol açmıştır. Liberalizmin 1960’lı yıllardan sonra, klasik realizme yönelttiği eleştiriler ise, realizmin çağdaş kurallara göre yeniden yapılandırılmış hali olarak ortaya çıkan uluslararası ilişkiler kuramı olan neorealizmin oluşmasına imkân yaratmıştır.²⁰ Realizmin temel reelpolitik ilkelerini muhafaza eden neorealist kuram, uluslararası meselelerin ele alınmasında hem araç ve amaç bakımından hem de neden ve sonuç bakımından realizmden farklılaşmıştır.²¹

16 Hans J. Morgenthau, *Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi*, Çev. Baskın Oran ve Ünsal Oskay, Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını, Ankara, 1970, s. 294-321.

17 Edward Hallett Carr, *Yirmi Yıl Krizi*, Çev. Can Cemgil, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2015, s. 153

18 Carr, a.g.e., s. 83.

19 BOSTANOĞLU, Burcu ve Mehmet Akif Okur, *Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Kuram*, İmge Kitabevi, Ankara, 2009, s. 79.

20 Şener, a.g.e., s. 35.

21 Kenneth Waltz, “Yeni Gerçekçilik Kuramına Göre Savaşın Kökeni”, *Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler*, Çev. Ezgi Yağ, Esra Diri (Der.), Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, İstanbul, 2013, s. 444.

Neorealist kuramın önemli temsilcisi olarak kabul edilen Kenneth Waltz'un güç kavramına bakışını inceleyecek olursak; Waltz'da güç kavramının, klasik realizmden farklı olduğu görülür. Waltz'a göre güç, mümkün olduğunda ve gerektiğinde kullanılan ve başka aktörlerin davranışlarını kontrol etmeye yarayan bir kavramdır. Bu anlayışa göre de, neorealizmde güç, Machiavelli'nin "sürekli olarak güçlenme" temelli bakışından farklılaşmıştır. Waltz'un düşüncesinde, refah ve askeri güç aynı anlama gelmese bile, birbiriyle çok yakından ilişkilidir. Bununla birlikte ekonomik üretkenliği ve teknoloji daha ileri düzeyde olan ülkelerin, diğerlerini etkileme kapasitesinin de daha yüksek olduğu kabul edilmektedir.²² Ekonomik güç ve askeri güç arasında ilişki kurma eğilimi taşıyan bir başka neorealist isim Robert Gilpin'dir. Gilpin'e göre,²³ hegemonya kurabilen bir devlet, kurduğu hegemonik devlet yapısını koruyabilecek askeri güce sahip olmalıdır. Gilpin'in askeri unsurları önemseydiği görülmekle birlikte, yazdıklarından realizm-neorealizm arasındaki temel farkın, neorealizmde uluslararası sisteme önem verildiği anlaşılmaktadır. Neorealizm üstüne çalışan Robert O. Keohane²⁴ de, sistemsel ilişkilerde askeri gücün dışındaki unsurların belirleyiciliğini konu edinmiştir Öte yandan ekonomik güç, uluslararası sistemdeki "karşılıklı bağımlılık" ilişkisinden ayrı bir şekilde düşünülmemektedir.²⁵ Günümüzde gittikçe gelişen bir anlayış olarak gücün moral değerlerle doğrudan bağlantısı öne çıkarılmıştır. Bu moral değerler ise, artık "yumuşak güç" olarak tanımlanmaktadır.

Tarih boyunca yumuşak güç kullanımının en önemli unsurunu, merkez-çevre ikilemi bağlamında, gücünü çevredeki az gelişmiş ülkelerin alanlarına taşımak isteyen merkezdeki gelişmiş ülkelerin kültür ihracı ile devrimci ülkelerin devrim ihracı politikaları oluşturmuştur. Bu noktada insanlığı güçlü bir şekilde etkileyen durumun, evrensel olma iddiasına dayanan düşünce ve tutumların kullanılmasıdır. Örneğin her ne kadar neorealist olarak tanımlanmasa da, Carr'ın realizmin temel eserleri arasında sayılan *20 Yıl Krizi 1919-1939* (1915) isimli çalışması, evrensellik iddiası bağlamında 1789 Fransız Devri-

22 Waltz, a.g.e., s. 444-447.

23 Robert Gilpin, "The Rise of American Hegemony", *Two Hegemonies: Britain 1846-1914 and the United States 1941-2001*, Patrick Karl O'Brien ve Armand Clesse (Ed.), Ashgate Publishing, Aldershot, 2002, s. 201-212.

24 Robert O. Keohane, *After Hegemony, Cooperation and Discord in the World Political Economy*, Princeton University, New Jersey, 1984, s. 165-182.

25 Gürkaynak Muharrem ve Serhan Yalçınar, "Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, C. 6, S. 23, 2009: 76-77.

mi fikirlerinin, serbest ticaret ilkelerinin, 1917'deki Komünizm deneyiminin, Siyonizmin ve Milletler Cemiyeti projesinin örnekendirilebileceğini ifade etmektedir. Carr'ın eserinde ifade edilen bu projelerin tamamı, uluslararası propagandayla güçlendirilmiş ve birer uluslararası kanaat örnekleri haline getirilmiştir. Bu anlamda yumuşak güç unsurlarını öne çıkaran moral değerlerin, askeri unsurlarla yakın ilişki içerisinde olduğu şüphe götürmez bir gerçektir. Gücü, sert güç ile sınırlandırmaması bağlamında neorealist yaklaşıma uygun olsa bile, yumuşak güç unsurlarının tek başına yetmediği ve askeri gücün de gerekli olduğu unutulmamalıdır. Carr'a göre, 1789 Fransız Devrimi'nin ürettiği yeni görüşlerin, tüm Avrupa'da yayılmasının en önemli unsuru Napolyon'un askeri gücü olmuştur. Benzer biçimde Amerikan yaşam biçiminin dünya genelinde kabul ve itibar görmesinin bir nedeni de, ABD'nin gerektiğinde kimi ülkeleri, sözde liberalize edebilme amacıyla dünyanın çeşitli coğrafyalarında askeri operasyon yapabilme kapasitesine sahip olmasıdır.²⁶ Uluslararası İlişkiler disiplininin gelişmesiyle birlikte, uluslararası siyasi olaylara dair bilimsel analizler de artmaya başlamış, bu da bireyleri ve kitleleri o görüş etrafında kümelenmeye sevk etmiştir. Ancak yapılan analizlerde öne sürülen görüşlerin, teorik bir temele dayandırılması ihtiyacı hissedilmiştir. Bu görüşlerin teorik temele dayanma ihtiyacına bağlı olarak uluslararası ilişkiler teorileri geliştirilmiştir. Fakat uluslararası ilişkiler disiplininde öne çıkan teorilerin, uluslararası siyaseti açıklamada ne ölçüde başarılı ve etik olduğu tartışmalıdır.

Yapılan tartışmalar genellikle bilimin temel ilkesinden hareketle olması gereken değil, olan üstünedir ve doğal olarak yaşanmakta olandan ziyade, yaşanılmış olanın incelenmesiyle gerçekleşmektedir. Buradaki asıl sorun ise, uluslararası ilişkilerde teorik bilgi akışının, merkezden çevreye gerçekleşmekte olduğudur, çevreden merkeze ulaşacak teorilerin önü daha başlangıçta kesilmekte ve önemsizleştirilmektedir. Bunun da belirgin nedeni, "teorileri kim yarattırsa, gündemi de o kontrol eder" düşüncesidir.²⁷ Çevre, teori oluşturmakta ve kendi jeostratejik-jeopolitik ihtiyacını teorileştirmekte çok zayıf bırakılmaktadır, uygulamadaki siyasi dengesizlik ve hatta sömürü 'göz ardı edilse' bile, uluslararası ilişkiler disiplinindeki teori dengesizliği o kadar fazladır ki; çevrenin uluslararası bilimcileri, ancak güç odaklarının teorilerini kendi uluslarına ve bölgelerine kabul ettirme rolü oynamaktadırlar. "Çevre görev da-

26 Carr, a.g.e., s. 178.

27 Ersel Aydın ve Julie Mathews, "Türkiye Uluslararası İlişkiler Disiplininde Özgür Kuram Potansiyeli: Anadolu Ekolünü Oluşturmak Mümkün mü?", Uluslararası İlişkiler Dergisi, C. 5, S. 17, 2008, s. 162.

ğılımının alıcı tarafında olduğu müddetçe, daha disiplinde iken zayıf, ikincil bir ortak olarak kalacak ve bu dengesizlik, disiplinin küresel siyaseti anlama amacına ulaşma potansiyelini de sınırlamaya devam edecektir.”²⁸ İşte bu tartışmalı ve yeterince billurlaşmamış, üstelik sürekli olarak merkezden çevreye yayılan uluslararası ilişkiler teorileri ve teorıcılığı arasında, Dünya Hâkimiyeti teorileri ile Güç Merkezleri yaklaşımları da yer almaktadır.

Bu teorilerin ve yaklaşımların, çevre ülkelerce ne ölçüde, kimler tarafından anlaşılabilirdiği şüphelidir. Robert W. Cox,²⁹ “teorinin sahibine hizmet ettiğini” öne sürer; aslında o bu düşüncesiyle, teori sahibi olmayanların durumuna da açıklık getirmektedir. Cox’a göre, “teori her zaman birisi ve bir amaç içindir” bu yüzden de, bir teori kendini gösterdiğinde, onu bir ideoloji olarak ele almak ve gizlenmiş haldeki görünümünü açığa çıkarmak da çok önemlidir.”³⁰ Gerek Dünya Hâkimiyeti teorilerinin gerekse Güç Merkezleri yaklaşımlarının her zaman birincil hedefi, içinde Orta Doğu, Ön Asya, İç Asya, Kafkaslar, Azerbaycan, Doğu Avrupa ve Balkanları barındıran Büyük Avrasya’ya hâkim olmak olmuştur. Büyük Avrasya’yı ele geçirme, burada hegemonik üstünlük kurma ve bu üstünlüğü devam ettirme planı, Dünya Hâkimiyetçi ve Güç Merkezci Batılı devletlerin, yüz yıllardır milli stratejileri halini almıştır. Dünya Hâkimiyeti teorilerinin araçları ve/veya Güç Merkezlerinin konumu değişse bile, Batı’nın Büyük Avrasya’yı ele geçirme planı hiç değişmemiş ve her daim kalıcı olmuştur.

4. Anadolu Merkezli Bölgesel Alt-Hegemonyalar ve Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası

Bilimsel çalışmalarda, araştırılan konunun hem analiz edilmesini hem de anlaşılmasını kolaylaştırmak amacıyla, konuyu bir teorik çerçeveye oturtma ihtiyacı duyulmaktadır. Bu anlamda teori, genel olarak bir bilim dalı içerisinde yapılan analizlerin çalışılmasını ve anlaşılmasını kolaylaştırmaya yönelik bir çeşit şekilsel çerçeve/şablon işlevi görmektedir. Teori bir alandaki kavramları,

28 (Aydınlı ve Mathews, a.g.e.,s. 162-163 ve ayrıca bkz: Kalevi J. Holsti, *The Dividing Dicipline: Hegemony and Diversity in International Theory*, Allen & Unwin, Boston, 1985.

29 Robert W. Cox, “Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory”, *Millennium: Journal of International Studies*, C. 10, S. 2, 2009, s. 126-155; https://www.uni-erfurt.de/fileadmin/public-docs/Internationale_Beziehungen/cox.pdf, Erişim tarihi: 15.10.2017.

30 Cox, a.g.e., s. 128.

daha iyi tanımlamaya yönelik fayda sağlamakta ve verilerin sınıflandırılmasını kolaylaştırmaktadır. Aynı zamanda ve asıl işlevi olarak da, konunun bel kemiğini oluşturan kural veya yasaların, genel geçerlilik kazanacak yaklaşımların tutunumunu sağlamaktadır. Siyaset Bilimi ve onun bir parçası olarak özerkleşen uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde, bu tutunumu sağlamaya yönelik teoriler geliştirilmiştir ve geliştirilmektedir. “Teori, tarihi süreç içinde yer alan olayların özünü anlamayı, kavramayı ve bu olayların arkasındaki evrensel yapıya ulaşmayı amaçlar.”³¹ Bu bölümde, yeni bir paradigma inşası gerçekleştirmeye ve bunun üzerinden “Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası” teorisini geliştirmeye çalışacağız.

Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası yaklaşımını, başlangıçta da belirttiği gibi, teorik bir yapıda olgunlaştıran üç olgu bulunmaktadır. Bu olgular “soy-kimlik”, “kültür-kimlik” ve “güvenlik-kimlik” üzerinden bedenlenmiştir. Soy-kimlik, küresel Ural-Altay dünyasını; kültür-kimlik, küresel İslam dünyasını ve güvenlik-kimlik de, küresel şiddet karşıtlığı aracılığıyla barış dünyasını temsil etmektedir. Bu üç olgu, görece özerk konumda olsalar bile, birbirinden bütünüyle bağımsız olmadıkları gibi, aralarında özerklik ilişkisi bulunmaktadır. Bu ilişkiden dolayı, iktisadi koşullara bağlı olarak bir Tarihsel Blok inşasının gerçekleşmesi **mümkündür**. Tarihin her devrinde, her toplumda birbirinden farklı uğraklardaki soy-din-vb. kimlik-olgular ile birbirinden farklı düzeylerdeki iktisadi koşullar arasındaki organik bütünleşme, yeni bir Tarihsel Blok’un doğmasına ve alt-yapı ile üst-yapının organik bileşiminin kaçınılmaz olarak gerçekleşmesine neden olmaktadır. Bir toplumda değerler sistemini oluşturan kimlik-olgular ile üretim-tüketim sistemini oluşturan iktisadi koşullar, birbirini koşulladıkları gibi, toplumsal-siyasal sistemlerin de koşullanmasına yol açmaktadır. Bir toplumda yaşanan bu tür yapay olmayan, organik ve karşılıklı “büyük koşullanma”, hegemonik sistemin doğuşunu sağlamaktadır. Hegemonik sistemin kurulması ise, yeni bir düzenin başlaması anlamına gelmektedir ki; bu da, o toplumda yeni bir Tarihsel Blok inşa etme iradesinin ve gücünün doğuşuna denk gelmektedir. **Türkiye’de son yılda** hegemonik bir varlık ortaya koyma ve yeni bir Tarihsel Blok üretme koşullarının biçimlendirdiği yeni bir süreç doğmuştur. Ülkede giderek “bilinçli çoğunluk” tarafından, adım adım bir “Anadolu Hegemonyası” gerçekleştirmek üzere gelişen tarihi koşullara uyum sağlama iradesi sergilenmektedir. Henüz bir Tarihsel Blok inşasından söz edi-

31 Hüsmen Akdeniz, “Değişen Güvenlik Konsepti ve Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması”, Devlet Doğasının Değişimi: Güvenliğin Sınırları, Tolga Sakman (Der.), TASAM Yayınları, İstanbul, 2017, s. 74).

lemese de, bunun şafağının gelip çattığı ve önümüzdeki on yıllar içinde, böyle bir inşanın gerçekleşebileceğine dair beklentilerin arttığı gözlenmektedir.

Bu bildiriye öne sürülen Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası, üç alt entegrasyon (uyum) birliği üzerine inşa edilen üst hegemonik güç birliğidir. Üç alt entegrasyon birliği, Türk Dünyası Entegrasyonu, İslam Dünyası Entegrasyonu ve Güvenlik Dünyası Entegrasyonu olarak, Avrupa Birliği benzeri bir alt hegemonik kurumsallaşma altında, rıza olgusuyla çatışmayan ekonomik-kültürel bütünleşme sahasının gerçekleştirilmesi sürecine dayanmaktadır. Türkiye'nin çekirdek dinamik olarak aktif rol oynayacağı, her üç entegrasyon birliğinde, ayrı ayrı taşıyıcı görev üstleneceği alt-hegemonyaların inşa edilmesinin ardından, bu üç alt-hegemonik birlik de, kurumsallaşmalarını tamamlayarak kendi hegemonik güçlerini birleştirecek bir üst-hegemonya inşa etme gücüne ulaşacaklardır. Böylece küresel hegemonik güçlerden biri olarak, dünya düzenninde karar verme süreçlerine etki edebilme, hatta yönlendirebilme iradesini elde edeceklerdir. Kuşkusuz asıl amaç, nihaî hedef "Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası"nı kurarak asırlardır dünyanın kalpgâhı olarak tanımlanan Avrasya'yı elde tutmak ve bunun verdiği çok boyutlu üstünlükten güç alarak dünyayı yönlendirebilmektir. Bu bağlamdan hareketle alt-hegemonyaları ele alırsak, bunları üst-hegemonya birliğinin taşıyıcı sütunları olarak anlamak gerekir:

Birinci alt-hegemonya, Türkiye'nin kurucu rolünü paylaşacağı, "Türk Dünyası İktisadi ve Kültürel Entegrasyonu" tarafından oluşturulacaktır. Bu entegrasyon gönüllülük ve rıza esasında bir bütünleşme getirecek ve görece bir alt-hegemonya inşa edecektir.

İkinci alt-hegemonya yine Türkiye'nin kurucu rolünü paylaşacağı, "İslam Dünyası İktisadi ve Kültürel Entegrasyonu" tarafından oluşturulacaktır. Bu entegrasyon da, gönüllülük ve rıza esasında bir bütünleşme getirecek ve görece bir alt-hegemonya ortaya çıkaracaktır. Başlangıçta daha çok "Türko-Afrikan" temelli bir inşa gerçekleştirilerek, yeni "Türko-Afrikan" saha üzerinden, İslam Dünyasına yayılmak daha uygun bir imkân sağlayacaktır.

Üçüncü alt-hegemonya aynı biçimde Türkiye'nin kurucu rolünü paylaşacağı, "Güvenlik Dünyası İktisadi ve Kültürel Entegrasyonu" tarafından oluşturulacaktır. Bu entegrasyon da, elbette yine gönüllülük ve rıza esasında bir bütünleşme getirecek ve görece bir alt-hegemonya kurulacaktır. Güvenlik Dünyası alt-hegemonyası, Türkiye'nin içine kapanma ve Batı'dan kopma teh-

likesini ortadan kaldıracak, iç ve dış siyasetteki eksen kayması tartışmalarına da bir denge unsuru getirecektir. Akdeniz, Karadeniz, Ortadoğu ve Afrika ülkeleri uyumuna dayalı bir güvenlik entegrasyonu ve alt-hegemonya modeli gerçekleşecektir. Başlangıçta daha çok “Akdenizlilik” olgusunun yoğun olduğu bir yapılanma süreci daha elverişli koşulları sağlayacaktır. Akdenizlilik olgusu üzerinden bir Güvenlik Entegrasyonu yaratmak ve diğer bölgeleri bu olgu üzerinden davet etmek daha uygun olacaktır. Üstelik Türklerin yüzyıllar boyunca Akdeniz’e hâkim olmaları, böyle bir entegrasyonun kurulmasında tarihi sorumluluk olarak da ikna edicidir.

Bu üç bölgesel entegrasyonu, “Anadolu Merkezli Bölgesel Hegemonyalar” olarak ifade etmek uygundur. Bu alt-hegemonik bütünleşmelerin hukuki koşullarda kurulup kurumsallaşmaya başlamasından sonra, tarihi bir an olarak üç alt-hegemonyanın, üst-hegemonik bütünleşme koşulları doğacak ve bu üç alt-hegemonya “rıza” esasında entegre olarak küresel bir üst-hegemonya sahasını oluşturacaklardır. Bunu da “Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası” olarak ifade etmek gerekir. Tarihin böyle bir ender kırılma anında, bu yeni üst-hegemonik güç birliği kendi iktisadi, askeri, siyasi ve toplumsal düzenini kurup geliştirirken dünyaya da güvenli bir havza bahşedilmiş olacaktır. Giderek de, dünya üzerinde hâkim irade biçiminde bu zamana kadar etkili olan uluslararası örgütler ve güçler, bu büyük üst-hegemonik güç karşısında şimdikinden çok zayıf kalacaklar, hatta bazıları giderek sönecek veya kapanacaktır.

5. Sonuç

Küreselleşme ve tek kutupluluk fenomeni yavaş yavaş ortadan kalkmaktadır. Ulus-devletler hegemonik güçler oluşturarak kalkınma-gelişme ve yayılmacı olmayan uyum temelli bir genişleme eğilimine yönelmişlerdir. Geleceğin dünyasında zor ve tahakküm daha az yer alacak, zor gücünün yerine hegemonik birleşmeler geçecektir. Bu hegemonik birleşmelerin bazıları geleneksel güçlü Batı ve Uzak Asya ülkelerinde var olacaktır. Buna karşın Küresel Anadolu Hegemonyası’nın başı çekip bir dinamik olarak itici rol oynadığı, çok güçlü yeni bir hegemonik yapı da, dünyanın başlıca güçleri arasında yer almayı başaracak ve yeni bir hegemonik sistem inşası gerçekleşecektir.

Anadolu’yu bir “Kale” olarak tanımlayan teoriler gibi, bir “Köprü” olarak tanımlayan teoriler de, onun hegemonik dinamizmini yakalayamamışlardır. Anadolu tarih boyunca hiçbir zaman bir kale gibi, içe dönük kalmamış veya

bir köprü gibi her gelen geçenin geçiş yolu olmamıştır. Anadolu, uygarlığın merkezi olarak her zaman bir güvenlik adası gibi görülmüş ve gelenlerce hep yurt edinilmiştir. Tarihi 12 bin yıl önceye dayanan Anadolu'daki arkeolojik buluntular, bize kadim Anadolu'nun bile, hegemonik bir dinamizm taşıdığını ve itici rol oynayıp dünya düzenini etkilediğini göstermektedir. Anadolu bugün de, bir hegemonik dinamiktir. Onun bu muazzam dinamizmi, eskiden olduğu gibi, hem bölgesel hem de küresel boyutta, büyük hegemonik güce evrilmiştir. Bir anlamda tarih, bu yolda olgunlaşmakta ve hem "Anadolu Merkezli Bölgesel Hegemonyalar", hem de "Küresel Anadolu-Altay Hegemonyası'nı ağır ağır yeniden inşa etmektedir.

KAYNAKÇA

ALBAYRAK JAMİ, Emel (2006), "Güvenlik ve Barışı Açıklamak: Realizm, Uluslararası Sistem ve Değişim", İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

AKDENİZ, Hüsmen (2017), "Değişen Güvenlik Konsepti ve Güvenliğin Yeniden Kavramsallaştırılması", Devlet Doğasının Değişimi: Güvenliğin Sınırları, Tolga Sakman (Der.), İstanbul: TASAM Yayınları, 63-80.

ARIBOĞAN, Deniz Ülke (2001), Globalleşme Senaryosunun Aktörleri, İstanbul: Der Yayınları.

AYDINLI, Ersel ve MATHEWS, Julie (2008), "Türkiye Uluslararası İlişkiler Disiplininde Özgür Kuram Potansiyeli: Anadolu Ekolünü Oluşturmak Mümkün mü?", Uluslararası İlişkiler Akademik Dergi, C. 5, S. 17, 161-187.

BAŞARAN, Doğan (2017), "Uluslararası Güç İlişkileri Bağlamında İkinci Dünya Savaşı Sonrası Hegemonik Mücadelelerin İncelenmesi", Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun.

BOSTANOĞLU, Burcu ve OKUR, Mehmet Akif (2009), Uluslararası İlişkilerde Eleştirel Kuram, Ankara: İmge Kitabevi.

CARR, Edward Hallett (2015), Yirmi Yıl Krizi, Çev. Can Cemgil, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

COX, Robert W. (1981), "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory", *Millennium-Journal of International Studies*, C. 10, S. 2, 126-155.

COX, Robert W. (1993), "Gramsci, Hegemony and International Relations: An Essay in Method, Gramsci", *Historical Materialism, and International Relations*, Stephen Gill (Ed.), New York: Cambridge University Press, 49-66.

COX, Robert W. (2009), "Social Forces, States and World Orders: Beyond International Relations Theory", *Millennium: Journal of International Studies*, C. 10, S. 2, 126-155; https://www.uni-erfurt.de/fileadmin/public-docs/Internationale_Beziehungen/cox.pdf, Erişim tarihi: 15.10.2017.

DEDEOĞLU, Beril (2003), *Uluslararası Güvenlik ve Strateji*, İstanbul: Derin Yayını.

GILPIN, Robert (2002), "The Rise of American Hegemony", *Two Hegemonies: Britain 1846–1914 and the United States 1941–2001*, Patrick Karl O'Brien ve Armand Clesse (Ed.), Aldershot: Ashgate Publishing, 165-182.

GRAMSCI, Antonio (1971), *Selections From the Prison Notebooks*, Q. Hoare ve G. Nowell-Smith (Der.), Londra: Lawrence & Wishart.

GRAMSCI, Antonio (1978), *Selections from Political Writings 1921–1926*, Quintin Hoare (Ed.), Londra: Lawrence & Wishart.

GÜNEY, Süha (1993), *Siyasi Coğrafya*, İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını.

GÜRKAYNAK, Muharrem ve YALÇINER, Serhan (2009), "Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme", *Uluslararası İlişkiler*, C. 6, S. 23, 73-92.

HARDT, Michael ve NEGRI, Antonio (2011), *Çokluk*, Çev. Barış Yıldırım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

HASGÜLER, Mehmet ve ULUDAĞ, Mehmet B. (2012), *Devletlerarası ve Hükümetler Dışı Uluslararası Örgütler: Tarihçe, Organlar, Belgeler, Politikalar*, İstanbul: Alfa Yayını.

HAUSHOFER, Karl (1998), "Defense of German Geopolitics," *The Geopolitics Reader*, Londra, Routledge.

HOLSTI, Kalevi J. (1985), *The Dividing Discipline: Hegemony and Di-*

versity in International Theory, Boston: Allen & Unwin.

İLHAN, Suat (1989), Jeopolitik Duyarlılık, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayını.

İRGE, Filiz (2005), “Gelişmiş Kapitalizm Eşliğinde Yeni Sömürgecilik”, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, C. 6, S.1, 37-58

İŞCAN; İsmail Hakkı (2004), “Uluslararası ilişkilerde Klasik Jeopolitik Teoriler ve Çağdaş Yansımaları,” Uluslararası İlişkiler Dergisi, C: 1, S. 2, 47-79.

KARABULUT, Bilal (2005), Strateji, Jeostrateji, Jeopolitik, Ankara, Platin Yayınları.

KARAGÖZ YERDELEN, Betül (2008), Mutlakıyetçi Devletten Hukuk Devletine, Hukuk Devletinden Dünya Sistemine: Sivil Uygarlığın Kurumsallaşma Süreci, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

KEOHANE, Robert O. (1984), After Hegemony, Cooperation and Discord in the World Political Economy, New Jersey: Princeton University.

KISSINGER, Henry A. (2002), Diplomasi, Çev. İbrahim H. Kurt, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayını.

MACHIAVELLI, Niccolo (2003), Hükümdar, Çev. Özgür Yılmaz, İstanbul: Q-Matris Yayınları.

MACKINDER, Halford John (1996), “The Geographical Pivot of History,” Democratic Ideals and Reality, National Defence University Press, Washington, DC.

MAHAN, Alfred Thayer (1890/ Harvard University 2007), The Influence of Sea Upon History, 1660-1783, Boston, Little-Brown.

MORGENTHAU, Hans J. (1970), Uluslararası Politika: Güç ve Barış Mücadelesi, Çev. Baskın Oran ve Ünsal Oskay, Ankara: Türk Siyasi İlimler Derneği Yayını.

POLANYI, Karl (2016), Büyük Dönüşüm Çağımızın Siyasal ve Ekonomik Kökenleri, Çev. Ayşe Buğra, İstanbul: İletişim Yayınları.

ROSKIN, Michael G. ve BERRY, Nicholas O. (2014), Uluslararası İlişki-

ler: Ul'nin Yeni Dünyası, Çev. Özlem Şimşek, Ankara: Adres Yayınları.

SANDIKLI, Atilla (2011), Jeopolitik ve Türkiye-Riskler ve Fırsatlar, İstanbul: BİLGESAM Yayınları.

SANDIKLI, Atilla (2015), Türkiye'nin Jeopolitiği-Yumuşak Güç Savaşları ve Terörizm, İstanbul: BİLGESAM Yayınları.

SÖNMEZOĞLU, Faruk (2005), Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi, İstanbul: Filiz Kitabevi.

SPYKMAN, Nicholas J. (1942), America's Strategy in World Politics: The United States and the Balance of Power, Harcourt, Brace and Company, New York.

SPYKMAN, Nicholas J. (1944), The Geography of the Peace, New York: Harcourt & Brace.

ŞENER, Bülent (2013), Türk Dış Politikasında Güç Kullanma Seçeneği, Ankara: Barış Kitap.

ŞENER, Bülent (2015), "Uluslararası İlişkilerde Hegemonya Olgusu ve ABD Hegemonyasının Siyasal ve Kültürel Kaynağı: "Amerikan İstisnacılığı" ya da "Açık/Kaçınılmaz Yazgı" http://www.jasstudies.com/Bildiriler/1404813071_28Dr.%20%20Bulent%20ŞENER.pdf, Son Erişim Tarihi: 03.12. 2015

WALLERSTEIN, Immanuel (1984), The Politics of the World Economy, The States, The Movements and the Civilizations, New York: Cambridge University.

WALLERSTEIN, Immanuel (1993), Jeopolitik ve Jeokültür, Çev. Mustafa Özel, İstanbul: İz Yayıncılık.

WALTZ, Kenneth (2013), "Yeni Gerçekçilik Kuramına Göre Savaşın Kökeni", Uluslararası İlişkilerde Anahtar Metinler, Çev. Ezgi Yağ, Esra Diri (Der.), İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi, 443-457.